

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ

1896.

ГОДИНА ДВАДЕСЕТОСМА.

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,

УПРАВИТЕЉ СРПСКИХ УЧИТЕЉСКИХ ШКОЛА СОМБОРСКИХ.

БИБЛИО
БР
ПЕТРА СТОЈАН
НОВИ

СОМБОР.
ШТАМПАРИЈА ФЕРДИНАНДА ВИТЕРМАНА И СИНА.
1896.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В

Садржај.

	Стр.
Слава Песталоцију од Јов. Ј. Кнежевића	1
Представка еп. шк. одбора будимског	4
Говор на св. Саву од Ст. С. Илкића	10
Светосавско славље у Сомбору од Ст. С. Илкића	13
Карактер, из Рајнове енциклопедије саопштио Ал. Марић	17, 33
Својство доброг учитеља од Ј. Хрона превео Др. Блажек	19
Двадесетпетогодишњица учитељске школе у Београду од Сретена М. Аџића	22
Министарски извештај о школама 1893/94. од М. Бандића	25
Неколико речи о предавању српске граматике од Д. Ђурића	36, 58
Школска зграда са здравственога гледишта од Ст. С. Илкића	40, 72
Успех, превод М. Бандића	44
Образовање карактера, из Рајнове енциклопедије саопштио Ал. Марић	49
Седница в. Школског Савета од 5. и 6. страна 1896	55
Др. Фридрих Дитес од Јов. Ј. Кнежевића	65
Учитељ и његов позив, превод Ст. С. Илкића	69
Испити у српским учитељским школама сомборским од В.	81
Лаж у школи, превод Др. Блажека	83
Ученичке верске дужности у цркви и како да се извађају од Т. Костића	87, 117
Нешто из психологије писања и читања од П. Терзина	92
О телесном васпитању у народној школи од Д. Ђурића	96
Извештај о српској мушкој учитељској школи пакрачкој, концем 1895/96. шк. године	99
Драгиња Станојла Петровића од Ст. С. Илкића	101
Говор на опелу Јелене Релићеве од Д. Живића	102
Схватање, од Ср. М. Аџића	104
† Јелени Релићевој (песма) од Михаила П. Апокића	106
Религиозно осећавање и његово развијање на дому од Ст. С. Илкића	114, 146
Седница в. Школског Савета од 17. (29.) маја 1896	120
Неколико речи о запу и послушности од Д. Ђурића	122
Читање од Ср. М. Аџића	126
Утицај васпитања на избор начина живота, превод Ст. С. Илкића	131
Безверске школе у Италији и њихове последице од Ј. Ж.	135
Учитељ ван школе од П. Терзина	154
Седница в. Школског Савета од 10. (22. октобра 1896.	156
Министарски извештај о школама у Угарској 1894/95. од М. Бандића	157
† Јеремија Мађаревић од Ст. С. Илкића	160
† Јустин Коњовић од Ст. С. Илкића	162
Говор на опелу пок. Ј. Коњовићу од М. Калића	164
† Јован Ђурић од Николе Шумоње	178

Извештај о Ст. Бечејским школама 1895/96. шк. године од Ст. Жекића 181
 Дописи на страни: 27, 136, 166
 Некролози на страни: 28, 46, 76, 138, 168

Осим тога под рубрикама: Школске вести, Разно, Нове књиге и листови, донео је „Школски Лист“ у сваком броју много занимљивих и корисних бележака. Такође одштампано је неколико позива на претплату, позива за потпомагање разних добротворних цели, књижевних огласа, јавних захвала, и упражњених учитељских места.

Сарадници у 1896. години. а) Спољни сарадници: *Александар Марић* сл. педагогије у Јени; *Драгутин Блажек* учитељ харм. појање на учит. шк. сомборским; *Душан Бурић* учитељ у Осеку; *Душан Живић* приправник у Сомбору; *Јован Јанко Кнежевић* проф. учитељске школе у Пакрацу; *Љ. Јовиновић* учитељ у Уљми; *Михаил П. Анкић* приправник у Сомбору; *Милош Бандић* учитељ у В. Кикинди; *Мита Калић* проф. учит. школе у Сомбору; *Никола Шумоња* проф. учит. школе у Пакрацу; *Павле Трзин* учитељ у Ади; *Петар Берић* учитељ у Сент-Андрији; *Сретен М. Аџић* професор кр. учитељске школе у Алексинцу; *Стеван Жекић* учитељ и управитељ осн. школе у Ст. Бечеју; *Танасија Костић* учитељ у Новом Саду.

б) Унутарњи главни сарадник: *Стефан С. Ђакић* учитељ у Сомбору.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1.

У Сомбору, 15. Јануара 1896.

Год. XXVIII.

СЛАВА ПЕСТАЛОЦИЈУ!

У очи наше нове године навршило се *сто и педесет година* како се родио неумрли педагог Јован Хенрих *Песталоци*; кога име замењују речи: *Erzieher der Menschheit*, које речи не стоје написане само на каменитој надгробној плочи у Бригу, већ и у срцима просвећеног човечанства, које је Песталоци љубио, за које је живио и радио, те га тим обвезао на вечиту успомену и захвалност.

Приликом *сто и педесет* годишњице школство просвећеног света, особито немачко, и разна педагошка друштва и часописи прослављају неумрлог педагога великана узвисујући име његово, а на основу делања и живота његова, што се све то већма цени, што је даље у будућност.... Илустровани руски часопис „*Всемирнаја Илустрација*“ на челу свом доноси слику и животопис овог знатног педагога.

Том приликом ваља и ми да се сетимо педагога великана, те у име и славу његову доносимо неколико редака и рефлексива на живот и делање му.

Живот Песталоцин беше од рођења му јадан и тужан. Обилан рад му беше тежак и претежак, пун сметња, а непрестано праћен неувиђавношћу и незахвалношћу.... Све то издржати, ипак успех постићи, доста дубоку старост (79 год.) доживити — могао је постићи човек *јаког духа и љубави не само према народу свом, но и према целом човечанству, а тог духа беше Песталоци.*

Не понављајући па овом месту опширан, а добро познат животопис Песталоцин, задржимо се само нпр. код његовог учитељевања у *Станицу* и дела му: *Самчево вече, Линхард и Гертруда* и *Како Гертруда поучава децу своју*.... Овде се огледа Песталоци и као човек јаког духа и као човек неизмерне љубави према човечанству, и као човек пун идеја, које је животом и радом својим идеализирао *препородио* школу, која образује људство, а образовање

треба да је извор срећи и благостању људима и народима, човечанству.

Песталоци у Станцу.

Услед француске револуције и Швајцарска је добила нов устав. Сви су кантони пристали, а само се унтервалдски противно новини, што је дало повода, да је француска војска 1798. и 1799. морала силом реда правити. Да жалосне слике. Станц изгорео, стотине их без куће и кућишта, гомиле деце без оца и мајке јуре и хлеба и станка траже.... У то доба, у таким приликама ступа Песталоци пред комесара Чокеа и моли га: „*Положите ми, да будем отац сирочади, што гладује и смрзава се по улицама Станца.*“ Министар Штапфер му одређује манастир за школу.

Ту почиње прави педагошки рад, кога је Песталоци сам означио и у својим делима оставио, а то је *очинственост* и *јасни појмови*. Али тек што се коло заукало, мораде се зауставити. Тек што је Песталоци почео учитељски рад да усавршава, мораде га прекинути. Од школе постаде болница и касарна за Французе. Узалуд вапај жена и деце, Песталоци мораде оставити Станц. Вредно је овде споменути неке његове речи из опроштаја са децом и са министром.

„Драга дечице! Не заборавите вашег оца Песталоција, кад се разиђете. Сетите се, како смо заједно пропатили. Ваша чорба била је и моја, ваше пиће је било и моје. Моје су сузе текле са вашима, мој осмех је пратио ваш. Ви сте били код мене, а ја код вас, иначе нигде. Ја сам спавао с вама заједно у једној соби. Сетите се, чему сам вас и у кревету пре спавања учио. Мислите на молитве, које сте читали са мојих усана. Сетите се, кад будете на крив пут заведени. Тада нека вам буде прва помисао: „Шта би отац Песталоци на то рекао.“ Срдачно вас молим: Будите моја добра, побожна деца и кад мене не будете гледали.“

Штапферу је између осталог рекао: „*Дајте ми, министре, људи, деце, да их обучавам, да их образујем ... Сиротињи, најнижем у народу у невољи помоћи значи само онда, кад се школе претворе у праве заводе за образовање... Моја је одлука сазрела у овом најтежем часу мога живота ... Ја ћу да будем учитељ!*“

После станца учитељевао је Песталоци у Бургдорфу, где је написао и најбоља своја дела, и у Ивердону (1805. год.), где је постигао врхунац своје славе, где је својим радом обратио пажњу царева и краљева. Ту га је посетио и сам руски цар и обдарио

га орденом. Све до 1825. год. учитељевао је у Ивердону, а из разних држава долазили су младићи и слушали га напajaјући се љубављу за школом, за учитељским радом и народним образовањем.

За овим да пређемо у кратким потезима и напоменути само дела, од којих на првом месту споменимо: *Самчево вече*, о ком ћемо другом приликом опширно проговорити коју, а сада наводимо: да му је то прво дело, а изашло је већ 1780. Ово је дело управо програм његовога рада прожман осећајима и љубављу за све што је лепо и племенито. Самчево вече писао је Песталоци под утицајима катастрофе у Новом двору, но ипак је свака тачка језгровити афоризам.

Годину дана иза овог дела напише дело: *Линхард и Гертруда*, књига за народ. Ово је педагошки роман, у ком је главни и пун моралног утицаја јунак Гертруда, узор жена и узор мати. За то вели Песталоци: *Ја ћу да предам образовање народа у руке матера.*

Треће је дело од овде споменутих: *Како Гертруда учи своју децу*.... Ово је методика у забавном руву. У овом је делу заступљена у првом реду *очиледност*, која је полазна и излазна тачка сваком знању. А свако знање опет одржавају *јасни појмови* те поставља Песталоци чувена своја три методичка правила: *број, облик и име* т. ј. сваки предмет нека се за себе посматра; облик, делове и одношај тачно одредити, а имена што јасније и што више их прибављати....

Из овог се дела најјасније види рад и принципи Песталоцини, који су постављени на основу *искуства*.

И ако је било сметњи, и ако је било непријатеља, и ако није стајао у вези ни с' једним у то доба филозофом и педагогом (изузев Хербартове посете), и ако није пратио рад пређашњих педагога, међу којима је најважнији Коменски, и ако је писао дела, којима су непријатељи подбацивали слабу организацију... *ипак је Песталоци својим животом и радом постигао таковог успеха, да чини епоху, којој се све то већма пажња поклања, што се боље посматра и исцитује.*

Споменусмо и понављамо: *јак дух и неизмерна љубав према роду људском беху силе, којима је Песталоци живео и борио се, а стекао славу и бесмртност не само у свом роду по крви и племени, но у целом просвећеном свету.*

Слава Песталоцију!

Јов. Јанко Кнежевић.

ПРЕДСТАВКА ЕПАРХИЈСКОГ ШКОЛСКОГ ОДБОРА БУДИМСКОГ

Његовој Светости Патријарху и српско-народном Школском Савету,
ради припомоћи за одржање 22 православне српске школе у
будимској епархији.

Достављену уредништву „Школскога Листа“ из канцеларије сл. епархијског Школског Одбора будимског, родољубивим духом састављену представку ову доносимо у првом броју нашега листа од ове године и препоручујемо је пажњи наших читатеља, у нади, да ће и они у кругу свога познанства својеки поради, да се 22 школе српске у будимској епархији дарежљивом припомоћи богатих Србаља од пропасти сачувају, док фонд св. Саве, — који је сада у постанку, — не буде у стању школе те стално потпомагати.

Представка та дословце гласи овако:

Е. Ш. О. бр. 599., 612., 620., 632.

91.

Ваша Светости,
Високославни Школски Савете!

Она тешка брига, која из дана у дан све то већма притискује понизно потписани епархијски одбор овај при помисли: да ће велики број српских православних народних школа, поверених надзору и управи епархијског школскога одбора овога, морати изгубити свој српско-православни значај — ако се тим школама, које су родољубиве и ревносне, али на жалост малене и сиромашне црквене општине епархије будимске из својих средстава подигле и до сада издржавале — не пружи стална годишња потпора, којом би општине те могле наплату својих учитеља сходно пропису §. 3. XXVI. зак. чл. од год. 1893. на законити минимум попунити — та тешка брига спушта се на груди сваког појединог члана одбора као сињи терет, слушајући очајнички вапај, који из подручних црквених општина до епархијске управе ове, тражећи помоћи, продире, гледајући готово надприродну борбу, којом се општине те отимају ономе готово свакидањем из дана у дан све то жешћем искушењу, које се разним путевима и начинима труди: да пружањем државне потпоре успава првобудну народну црквену свест тих општина, па онда да и неприметно погаси једно по једно од оних малених светлих кандила, која су у мору туђинске околине

свакоме православноме Србину епархије будимске били вековима оно, што бродару на морској пучини куле светиљке.

Понизно потписани епархијски Школски Одбор овај не устручава се овим јасно исповедити: да ако по несрећи нашег народа у овим крајевима једна по једна од подручних народних школа изгуби свој православно српски значај, да онда наша св. православна црква сама неће бити више кадра да сачува народу нашем његову од предака наслеђену српску народну особину, јер лишена свога најјачег православно-српског расадника, неће бити св. црква наша сама довољно снажна, да у овим тешким приликама нашег живота за дуже време одоли туђинској навали.

Непобитна је дакле истина: да је са питањем даљег опстанка српских народних православних школа у епархији будимској тесно спојен, јер је њиме условљен и опстанак нашега српскога православнога народа у овим крајевима.

Уверен о овој истини понизно потписани епархијски Школски Одбор овај је од год. 1870. па за свих година свога опстојања и рада вазда бодро настојавао: да се подручне му српске народне православне школе сходно пропису школске уредбе од год. 1872. по својим спољашњим и унутрашњим одношајима уреде, да се на њих приставе основобљени учитељи, који ће од својих општина уважени и материјално добро нацлаћени свој узвишени позив вољно, ваљано и родољубивом ревношћу вршити — како би подручне народне школе и даље остале здрави расадници хришћанских врлина, богате ризнице знања и умења, а тиме и јаки бедем наше лепе свете православне вере и миле нам народности српске.

Потписани Одбор признаје: да су га у овој тежњи његовој радо и одушевљено потпомагали сви подчињени му органи његови, а нарочито да су малене али родољубиве православне српске општине епархије будимске свом снагом својом неуморно радиле око унапређења и обезбеђења својих народних школа. — У томе просветном раду наших подручних црквених општина огледала се најјасније њихова будна црквена свест, њихова жарка љубав према својој светој православној вери и милој српској народности и тежња да тековине својих старих, а и своје предаду у аманет потомству своме.

Године 1870., када је понизно потписани епархијски Школски Одбор рад свој отпочео, имало је од подручних црквених општина њих 48 своју самосталну школу; од тих се 1 и то Ивањска са маленог броја своје деце угасила, и 1 и то Збешка са Сентандреј-

ском спојила. Од преосталих 46 школа пошло је потписаноме Одбору за руком, да за ово 25 година изведе прописе школске уредбе од год. 1872. у 24 школе, остало је пак неуређено 22 школе.

По закону уређених школа, имају следеће српске православне општине и то у протопрезвитерату будимскоме: Бата, Столни Београд, Будим, Калаз, Ковин, Лџвра, Пешта, Помаз, Сентандреја, Чип и Чобанац; у протопрезвитерату мохачком: Бан, Болман, Дарда, Жумберак, Качфала, Кишфалуба, Липова, Маиш, Мохач, Дунав-Сечуј, Херцег-Суљош, Рац-Титош и Шиклуш. — Свега 24 општине, од којих су Бата и Липова тек у год. 1895. устројиле плате својих учитеља по закону.

Немају по закону уређене школе следеће српске православне црквене општине, и то у протопрезвитерату будимскоме: Алмаш, Грабовац, Салка и Ходош; у протопрезвитерату мохачком: Бато-ејек, Безедек, Борјад, Бремен, Будмир, Вемен, Виљан, Гарчин, Илоцац, Ланчуг, Литоба, Мађар-Боја, Медина, Рац-Мечва, Моноштор, Нана, Поча и Шарок. — Свега 22 црквене општине.

У те 22 српске православне општине живи 4550 православних душа од којих има 852 деце за свакидању и 150 деце за повторну школу. — Свега дакле 1000 деце, коју би ваљало успешном наставом образовати и утврдити у православној вери и српској народности.

Што ове 22 црквене општине нису за ово 25 година дана могле да уреде своје школе по школској уредби од год. 1872. није криво томе то, што није било настојавања и заузимања понизно потписаног епархијског Одбора ни његових надзорних и управних органа, ни воље ни одушевљења тих црквених општина — јер је и потписани Одбор и сви су његови органи своју дужност вољно вршили, а црквене су општине све што су могле чиниле — али сав труд и сво настојавање ово остало је безуспешно једино са недостатка новчаних средстава у тих наших сиромашних црквених општина.

Те 22 школе могу се по свима својима спољним и унутарњим одношајима само тако уредити, ако од набројене 22 црквене општине добије свака по 150—200 фор. сталне годишње припомоћи. Са свотом дакле од 4000 фор. годишње подпоре биле би спашене 22 народне школе у епархији будимској; са том свотом обезбедило би се за 1000 српчади видело оне науке, која би им не само ум расветљавала, него која би им напајала душу светињом православне

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

вере и залагала срце slashу српске народности. Са жртвованих
цир. 4 фор. годишње за свако српче наше — одржало би се,
спасло би се, св. цркви нашој и милој српској народности годишње
по 1000 српчади!

Ваистину никада се за светију и узвишенију цел није тра-
жило мање жртве, него што је ова? Кад ово 1000 нејаких срп-
чади ступају, под окриљем овога понизно потписаног епархијског
Школског Одбора, на двери српске Патријаршије, љубе смерно
свога светог српског Патријарха, племенитог творца св. Савског
добротворног фонда, у скут и у руке, клањају се дубоко пред
високославним народно-црквеним Школским Саветом, као врховним
и будним чуваром најсветијих просветних интереса свију право-
славних Срба у српској митрополији, — падају на колена, дижу
своје нејаке ручице и моле помоћи: да не остану слепа код очњега
вида, да не мрзну крај јаркога сунца, да не гину крај добра срца
и милосне руке, да крај тврда брега своје свете цркве и милог
српског рода не тону у море туђинства, — када вапију за спас,
да у својим милим српским православним школама могу и од сада
из јасних грла својих гласно појати: „Ускликнимо љубављу свети-
тељу Сави“ и из веселих срдаца радосно клицати: „Ја сам Србин
српски син!“

Ако икад — данас је Ваша Светости и високославни на-
родно Школски Савете, нама православним Србима у овим крајевима
догорела зубља до ноката, дошло је до прелом, где нам се ваља
решити коме ћемо се преволети царству: да ли царству небескоме,
којем нас вуче наше српско срце и упућује света православна вера
— или ћемо царству земаљскоме, којем нас мами — туђа помоћ.

За ово скоро 25 година рада свога, понизно потписани епар-
хијски Одбор овај није никада стајао пред тежим и одговорнијим
задатком него што стоји у овај мах. И кад овога пута, зар посљедњи
пут диже свој слаби глас у обрану својих угрожених школа, није
у светијој ствари вршио позива свога.

Чим је по обнародовању XXVI. угарског законског чланка
од год. 1893. и „О уређењу плата учитеља и учитељица општин-
ских и вероисповедних школа“, понизно потписани епархијски
Школски Одбор овај примио наредбу високославнога Школскога
Савета од 29. марта 1894. бр. ^{273. ex 1893. и 44. ex 1894.} _{2. ex 1894.} којом му се на-
лаже да настане из све снаге, да се законски прописи о минимал-
ној учитељској плати од 300 фор. у свима подручним школама

неизоставно спроведу — пошто ће државна власт по пропису горенаведенога закона на место вероисповедних школа, које нису уређене, по закону устројити свуда државне народне школе, — настојавао је понизно потписани Одбор и сви његови органи из све снаге, да и у оне 24 школе, које по гласу извештаја Одбора овога од 27. априла 1894. бр. 7/202., 347. и 358. ех 1894. још нису по закону уређене — закон тај изведе, али уза сво настојавање могао је да постигне успеха само у 2 црквене општине у Батској и Липовској а 22 школе стоје још и данас неуређене, нити је понизно потписаноме Одбору могуће да их уреди, а само ради сиромашног стања наших црквених општина.

Високо краљ. угар. министарство богочасти и јавне наставе настало је свом снагом државног ауторитета и моћи да изведе XXVI. зак. чл. од године 1893. и побуђује из дана у дан све то чешћим и оштријим наредбама и кр. државне наставне надзорнике и жупанијске управне Одборе: да ови заложу сву ревност своју око унапређења народних школа, лежећих у подручију појединих жупанија — позива исте власти, да испитају и предложу све путове и начине, како би се унутарњи рад народних школа унапредити могао.

Из овде под /. приложених поднесака српских православних црквених општина у Мађар-Боји, Литоби, Гарчину и Вемени, — увериће се Ваша Светост и високославни Школски Савет, да су органи државне и жупанијске власти заредиле све оне наше српске православне црквене општине, у којима нису народне школе по закону устројене, да им нуде по 150—200 фор. годишње државне припомоћи -- и наговарају их да ту помоћ приме. Из оне тешке бригае, која избија из ових поднесака види се јасно: да душа нашега народа стрепи и плаши се тих данајских дарова, да се боји за опстанак српског православног значаја својих школа, јер страшљиво пита епархијски Одбор овај: да ли ће добро урадити, ако прими ту припомоћ? Видећи те црквене општине, да ће им школе без припомоћи морати пропасти, моле власт своју, да му она помогне па ако нема друге помоћи, оно да им она изради помоћ ма и од саме државе.

Под силним утиском ових поднесака, гледајући својим очима скору и неминовну пропаст, којој су изложене српске православне народне школе у поменуте 22 цркв. општине, — ако им се не пружи брза и издашна помоћ, — завештао је у данашњој седници

WWW.UNILIB.RS
потписаногa одбора племенити родољуб и велики добротвор наше народне просвете, благородни господин Евгеније Думча, вредни председник цркв. општине сентаandreјске и члан потписаногa Одбора, 300 фор. као годишњу потпору најоскуднијим народним школама епархије будимске, коју ће своту почев год. 1896. па кроз 10 година сваке године са 300 фор. стављати на расположење епархијскоме Одбору овоме. Томе узвишеноме примеру овога племенитогa мужа, слeдовао је и заслужни умировљени епарх. школ. референт благородни господин Стеван В. Поповић управитељ Текелијина завода, изјавив: да и он ставља Одбору овоме почетком год. 1896. па за све време док је делегат на угарском државном сабору по 200 фор. годишње — на потпору оскудних народних школа.

Ови светли примери жаркога родољубља улили су понизно потписаноме Одбору наду: да ће се зар наћи пута и начина, како да се спасу народу нашем ове 22 школе, — да се 1000 православног српчаци не рине у туђе јато.

Ваша Светости!

Високославни школски Савете!

Понизно потписани епархијски Школски Одбор исцрпео је сва средства молбе, савета, наговора па и принуде, којима је годинама настојавао, да поменуће 22 црквене општине уреде своје школе по закону и уверио се напoкон, да оне то без туђе помоћи не могу учинити.

Ако примимо државну припомоћ која нам се нуди, за уређење тих наших неуређених школа, — нема сумње да ће те школе постанути за кратко време добре школе. Али исто тако нема сумње: да ће оне врло брзо престати да буду српске православне народне школе.

Наш сиромашни народ у те оскудне 22 црквене општине стављен је на тешку раскрсницу. — Осећа он оним здравим својим инстинктом, којим се за минутих 200 година овде у туђем елементу одржао, којим му путем ваља поћи. — Али осећа и то, да га је снага његова издала, да не може онамо, куда би хтео, и ма да зна, да му тамо лежи спасеније његово.

Понизно потписани епархијски Школски Одбор овај обраћа се са синовном понизношћу Вашој Светости и високославном Народно-Школском Савету и преклиње Вас аманетом св. Саве и св. Стевана Штиљановића, чија успомена живи у будној свести нашегa народа у оним крајевима, где те 22 школе наше трну да се угасе,

— пружите нам помоћи брзе и обилне, да та светилишта наша спасемо и одржимо зарад свога спаса!

Понизно потписани Одбор овај уверен је тврдо, да ће велика мудрост и жарко родољубље Ваше Светости и велеучене господе чланова високославног Школског Савета вољно потражити па сретно и наћи оне изворе, из којих ће нам ту милостиву потпору пружити.

Када било помоћу фонда св. Саве, било помоћу других расположивих просветних средстава српске митрополије наше, поново оживе ове 22 народне школе — по свим црквама богоспасајеме епархије будимске, веселије ће се хорити возглас: „возљубим друг друга, да јединомислијем исповједи Оца и Сина и св. Духа“, — а захвални српски православни народ и његов подмладак целиваће са радосним сузама дарежљиву десницу свога Светога Патријарха, благосиљаће родољубиво заузимање и очинску бригу велеславног Школског Савета и биће дубоко уверен, да свој свога никада не оставља на невољи и да је Србину и за даље векове живота његова спас једино у његовој светој православној цркви.

Из седнице епархијског Школског Одбора будимског, држане у Св. Андреји дне 14. (26.) децембра 1895.

Платон Телечки с. р.,

митрополитско-патријаршески манјатар, председник.

За верност преписа:

Георгије Марјановић с. р.,

епарх. бележник.

ГОВОР НА СВ. САВУ.

Говорио у срп. нар. осн. школи сомборској **Ст. С. Илкић**, учитељ.

Пречасна господо! Поштовани зборе!

По васколиком огромном простору, на коме живи народ српски, одјекују данас песме славопојне у част великом светитељу цркве православне и првом, највећем и најзаслужнијем учитељу и просветитељу народа српскога — светоме Сави.

Минуло је већ много столећа у неограничено море вечности од како је њега телесно са овога света и из средине народа српскога нестало, али дух његов који са блаженима прославља величанство Божије и данас је међу нама, — јер је он дух животворни народа српскога.

Кућа славних Немањића, дала је небу српскога народа доста сјајних звезда, које су га красиле и на њему трептале, али је она уједно томе небу дала и јарко сунце, које ни данас не престаје светлити и које одржава живот народа српскога, а то

светло и незаходимо сунце за народ српски јесте, светитељ наш — Сава Немањић.

Српски народ у првим stoleћима по преселењу у пределе где и данас живи, и ако на брзо бејаше примио веру хришћанску, — која је основ сваке просвете и цивилизације, ипак стајаше скоро на ступњу првобитнога дивјаштва и варварства. Светлост Христове науке, коју му пружаху страни учитељи, на страном и њему неразумљивом језику, не имађаше вредности за њега; исто тако бејаше он на јако ниском степену и у политичком погледу. Дому немањићком припада велика слава и част због ујединења српскога народа, а још већу част заслужује ради тога, што је један славни члан тога дома, хришћанску веру у народу српском учврстио и светлост науке и знања у њега ширити почео, а тај славни огранак Немањића јесте — свети Сава.

Велике су заслуге св. Саве, али не само за један период историје српскога народа, него за цело време док год овај народ постојао буде. Њега је сам преблаг Промисао изабрао, да удари темељ просвете у народу српскоме, а тиме да му осигура опстанак међу осталим народима до бесконачности.

Неуморним трудом и заузимањем Савиним с благословом добивена би од цариградске цркве самосталност српске цркве, што уједно значи: слободан развитак народа српскога у духу св. вере православне, а напореда са лепим особинама народним. Прегаштвом Савиним подигоше се у српству красни храмови божији и силни манастири уз које установљене беху школе, да шире просвету. Проницавом уму и милостивом срцу његовом дужан је народ српски благодарити на свему, што му се и данас за похвалну народну особину описује и признаје.

Установивши дванаест епископија у српској земљи, Сава је тиме потпалио дванаест светиљака, које су у народу српском шириле светлост хришћанске мудрости, право знање и здраве правде. Осим свега тога, свети Сава је сам ревносно обилазио све, па и најудаљеније крајеве где народ српски живљаше, као апостол Христов проповедајући светлост науке евангелске и ширећи љубав према књизи и просвети.

Као што напред рекох у Савино доба, народ српски бејаше још непросвећен; св. Сави припада сва заслуга у погледу просвећења народа српскога. Али поред свих својих силних великих и знаменитих подвига учињених ради проширења и учвршћења православне вере, а на корист и унапређење просвете у народу српском, св. Сава има великих заслуга, које је принео на олтар политичног опстанка и славе народа српскога међу осталим народима светским. Једино његовом посредовању и мудрому светитељском опхођењу захвалити се има што српска држава није пропала већ у добу младенаштва

свога, усљед заваде рођене браће Савине, а синова Немањиних Стевана и Вукана; он бежаше дакле и спаситељ српске државе.

И народ српски имајући пред собом сва та велика дела његова, заиста га са пуно благодарности и са пуно одушевљења и народног поноса слави и преувеличава изнад свих многих заслужних синова својих.

Али запитајмо се и посмотримо, да ли је данашње славље, које српски народ у почаст светитељу Сави приноси, њему мило и угодно? Да ли му прија хармоничка мелодија звона са кула православних српских храмова, која позива Србе, потомке Савине, на славословље његово? Да ли су му миле славопојне песме, које му Србадија из раздраганог срца свога пева? Да ли прима молитву Србинову, коју му овај приноси ради увеличања рода српског? — Са великим душевним болом признати морамо, да је цело наше славље које св. Сави приносимо, бар засада још непотпуно и несавршено. А и како да овим слављем достојно прославимо великог народног нам светитеља, кад он види и зна, да је наше славље скучено на спољашњости и на формалности, а недостаје му духа светитељевог. Зна и види он, да је народ српски према цркви православној, — за коју је он апостолске подвиге подносио, доста охладнео, њене свете заповеди и налоге без добре воље, површно или никако не испуњава; школу и просвету коју је он народу српском тако топло и заузимљиво препоручивао, народ српски занемарује; свештенике и учитеље које је он као свој рукосад у народу српском поставио, народ довољно не поштује и не уважава; лепе народне особине своје напушта, те се врло често за врло штетну туђинштину одушевљава. Поред таквих свакидашњих догађаја и појава у народу српском, како да му мило буде славље, које му српски народ само једнога дана у години, као неку форму као неку спољашњост приноси. Светоме Сави, неможе се одати слава у једноме дану славопојним песмама и сјајним гозбама, достојну благодарност и славу која њему припада, дужан је народ српски на сваком кораку, на сваком пољу и у сваком акту јавног и приватног живота свога указивати, тек тада Светитељу може бити мила и пријатна данашња слава народна.

Аманет светога Саве народ српски ће тек онда достојно моћи испунити, а тиме и њега најдостојније прославити, када буде љубио и поштовао свету цркву православну, чију је свету науку свети Сава у нареду српском проповедао и учврстио; ако свештенике своје као духовне учитеље и пастире, њиховом светом чину и позиву достојно поштовао и ценио буде. Поред тога особиту љубав дужан је народ српски гајити према својој народној школи, јер данашњим даном када вредност и величину једнога народа не одлучује копље и буздован, него постигнути успех у културном и моралном савршенству и за нас Србе особита је потреба обраћати

важно на школе, које су расаднице здраве науке и добрих права у духу народном. Ако родитељи не буду немарни према школи, него своју децу добровољно и тачно буду шиљали у школу, да им се у њој отворе умне очи, да познаду добро и постану чврсти у њему, јер без тога нема опстанка ни једном народу. Ако родитељи са пуно поверења буду гледали на учитеље као на искрене пријатеље своје деце. Ако народ вољно вршио буде прописе претпостављених својих власти у погледу одржавања и унапређења школа народних, јер су оне данашњим даном најважнији чинилац ради опстанка нам народног. Ван тога родитељи су дужни претходити својој деци добрим примером, држећи и негујући лепе народне обичаје наше, јер обичаји и јесу једна главна особина којом се поједини народи један од другог разликују. Прво треба своје обичаје да негујемо и чувамо, а тек потом да уважавамо и штудујемо туђе.

Не би ми достајало довољно времена, када бих хтео све и сва рећи, шта и како треба да чинимо, да би били достојни потомци св. Саве и да би његов свети аманет тачно испунили, а тиме њега и најдостојније прославили. Доста је и ово неколико речи које наведох, да бих доказао како је непотпун и несавршен ејај нашега славља, без вршења онога, што од нас св. Сава као врховни учитељ наш захтева.

Будемоли љубили нашу св. цркву православну, будемоли заузимљиви за напредак школа нам народних, будемоли ревносни вршиоци и чувари лепих обичаја народних, тек онда ћемо моћи достојно прославити св. Саву првога учитеља и просветитеља нашег, тек онда ће наше славље њему сасвим угодно и мило бити, тек онда ће молитве његове које приноси пред престолом Створитељевим донети народу српскоме славе и величине и тек онда ће народ српски бити најдостојнији чувар и остваритељ жеља св. Саве.

Тела св. Саве нема више међу нама, прах његов давно је разнешен ветром по свима крајевима српства, али дух његов је међу нама, он нас чува и руководи. — Пођимо за њим, пазимо и паштимо се, да га невређамо отступањем на странпутице и у испуњавању аманета његовог, налазимо и одајимо праву славу имену његовом!

СВЕТОСАВСКО СЛАВЉЕ У СОМБОРУ.

Дан првог и највећег учитеља српског св. Саве, прослављен је у Сомбору најсвечаније. Ујутру пре божанствене литургије обавио је мало освећење воде у великој дворани женске учитељске школе преч. г. јереј Младен Борђошки професор и катихета овдашњих учитељских школа. Божанствену литургију у саборном св. ђурђевском храму — на којој су сви ученици и ученице свих овдашњих српских просветних завода (и држ. гимназије) са својим управитељем и наставницима присутни били — свечано је одслужио високопреч. г. протојереј Љ. Купусаревић са преч. г. јерејем Н. Кирјаком и

часним г. ђаконом Г. Павковићем. По свршеној св. литургији и по освећењу у част светитеља предложеног кољива, уз звонење звона кренула се литија у здање средсредне гл. мушке школе, где је у главној дворани обављено свечано мало освећење воде. После освећења држао је значају дана сходан говор, учитељ средсредне мушке школе овдашње Ст. С. Илкић. После говора и по отпојаном једном стиху из светосавске песме, врло је лепо и дирљиво красословио песму: „Немањићу св. Сави, од поп Луке Поповића“, ученик IV. разреда овдашње основне школе Стеван Ђурђевић, родом из будимске дијецезе. Пошто свештенство и остали присутни послужени бише кољивом и пошто освећење воде завршено би отпустом, литија се уз појање св. савског тропара вратила натраг у цркву и тиме црквено-школска свечаност би завршена.

*

Истог дана у вече одржана је сјајна беседа у просторијама гостионице код „Ловачког рога“, коју приредише ученици и ученице овдашњих учитељских школа у корплет својих сиромашних саученика и саученица, под хоровађством свог вредног наставника харм. појања и певања г. Драгутина Блажека. Одабрани програм изведен је најпрецизније на највеће задовољство присутне публике. — Са жалашћу приметити имамо, да је грађанство врло слаб одзив показало према овој лепој и племенитој цели забави.

Све песме које су биле у мешовитом, или засебно у мушком и женском збору певане очаравале су публику колико по својим леним композицијама, толико исто и по врло вештом и најљивом извађању, што свакако служи па дику и понос одушевљеним певачицама и певачима и на особиту част заузимљивог им хоровађе.

Од свих у мешовитом збору отпеваних песама, споменути морамо као најлепшу „Царју небесни“ од Р. Толингера, којом је започета била беседа.

Особито се истаћи има двопев „Бољан цвет“ од Љ. Г. Грујића, који су гђце Д. Станивуковића (сопран) и З. Драгојева (алт) на највеће уживање целе публике уметничком вештином отпевале. Исти је комад на опште и бурно захтевање публике поновљен и по томе је уз опште аплаудирање изазван био сам композитор исте песме г. Љ. Грујић мернички званичник, Србин, родом из Старог Арада.

Мушки осмопев „Србине“ од Х. Дубека, кога су певала г. г. К. Златанов, Ж. Анђелић, П. Томић, С. Јовановић, С. Томић, Д. Каленић, С. Радојичић и Н. Стојадиновић, а тако исто и женски шестопев „Путничка вечерња песма“ од А. Кулау, кога су певале г. г. З. Протића, Д. Станивуковића, К. Ђорђевића, З. Драгојева, З. Кронића и Ј. Петровића, отпевани су врло складно и одушевљено.

Гђце Ј. Дурсина и И. Малешевића које су уз пратњу на гласовиру гђце Ј. Петровићеве, на виолинама свирале „Дивертисму“ Л. Фоше-а, а тако исто и гђце О. Дурсина и Љ. Морарева које у четири руке на гласовиру одсвирале Кетгереров „Бутн ан треји“, својим прецизним свирањем задовољше потпуно публику и показаше своју вештину и школованост у музичкој вештини, која је постигнута код њих једино великом љубављу према овој лепој и племенитој уметности.

Гђца К. Ђурића декламовала је песму Ст. Бешевића „Пјесник“, потпуно добро.

Пријатна новина за нашу публику бејаше у програм стављено певање српских народних песама уз гусле. Господин Константин Златанов припр, II. године, окружен леним венцем млађаних приправница и приправника српскога учитељства, својим врло леним и звонким гласом певајући уз српске гусле лене нам одломке из народних песама, пружио је родољубивој српској публици врло пријатну забаву и побуђивао је у срцима слушалаца одушевљена српска осећања.

По свршеном програму бејаше играња, која се уз бурно и трезвено весеље до зоре продужила у највећем реду и одушевљењу.

Као што чујемо чист приход од забаве износи 220 фор. а. вр. и иста је свота међу сиромашним приправницима и приправницама у своје време раздељена.

На постигнутом лепом успеху којим је омладина учитељског приправништва свако признање и хвалу заслужила, честитамо родољубивој омладини и надамо се, да нам овака лепа српска забава и у будуће неће ускраћена бивати него да ће се од сад сваке године неизоставно одржавати. Признање и особиту хвалу заслужује и вредни хоровао приправнички госп. Драгутин Блажек, који је неуморним трудом и великом вољом са одушевљеном омладином публици овако лепо весеље спремио. Најживљи доказ хвале и симпатије према њему и омладини, нека налази у потпуном задовољству присутне публике, која је с највећим одушевљењем своје допадање изражавала. Живео! Живели!

У Сомбору, 15. I. 1896. г.

Ст. С. Илкић, учитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Српска школа у босанској Крупи. Срби крупљани у босанској крајини показали су ретко родољубље и пожртвовање за школу и просвету народну. Због неких околности и недостатака, наредбом високе земаљске владе имала се тамошња православна српска вероисповедна школа затворити. Али родољубиви становници тамошњи са неописаном ревношћу и пожртвовањем испунише сва потраживања претпостављених власти. Они основаше за издржавање своје школе грдни фонд којег у целој Босни и Херцеговини једва да икоја општина има. Тај фонд износи 53,000 фор. које у готовом новцу а које у непокретностима. Велики труд у овоме делу показао је честити трговац ондашњи и велики родољуб српски г. *Мрко Добројевић* који је сам из својих средстава своје две двокатне куће са намештајем, ледењачу и три куће кмећа, у вредности од 40,000 фор. а осим тога и 2000 фор. у готовом новцу поклониле. Осталих 13,000 фор. дароваше школском фонду следећи честити крупљани. По 2000 фор. Никола Јовановић, Раде Стефановић и Ристо Стефановић; по 600 фор. браћа Зељковићи, Јово А. Николић, Михајло Станивукровић и Илија Предојевић; по 500 фор. браћа Вајагићи; по 400 фор. Лазар Тешановић, Мита Тешановић и Нико Секулић; по 300 фор. Ђорђе Станивукровић и Драгић Јовановић; по 200 фор. Лаза Марјановић и Шпиро Тодоровић; по 150 фор. Дако Недимовић и Лазар Рашевић, и по 100 фор. Јово Ћулибрк и Јово Берића. — Честитајући овим честитим Србима желимо им сваке среће овога и будућега века и стављамо их на углед свима и свакоме као дичне и узорите родољубе, који својим делима доказују ону љубав која им у срцима према православу и српству жарким пламеном гори. Живели!

Двадесетогодишњица београдске учитељске школе. Г. 1871. на св. Саву основана је у Србији у Крагујевцу прва учитељска школа. Ова школа установљена би ревносим настојањем тадањег министра просвете заслужног, сада почившег *Димитрија Милића*. Први управитељ исте школе бејаше *Петар Карић*, који у сред зиме дошао бејаше из Русије да се прими управе, али на по године после отварања учитељске школе, премину у Крагујевцу. Године 1875. пренесена би учитељска школа у Београд, где и данас постоји. Ова учитељска школа, дала је српскоме народу у Србији много ваљаних мужава, који благотворно делаше које на учитељском пољу, које на другим просветним гранама. — Свечана прослава двадесетогодишњег опстанка овог културног завода одржана је на дан св. Саве великољепно, а започела се службом Божијом са благодарњем у градској цркви Ружици. После тога бејаше у сали учитељске школе свечаност, а затим свечан ручак садашњих и бивших наставника истога

завода. Истога дана после подне продужена је свечаност у учитељској школи, којом је приликом држао говор проф. г. *Миодраговић*. Високом својом посетом одликовали су ову свечаност Њ. Величанство краљ Александар I. и Њ. Високопреосвештенство Митрополит Михаил. — Сутра дан бејаше у саборној цркви парастос умрлим оснивачима, наставницима и ученицима учитељске школе. — Од свег срца желимо, да ова учитељска школа као расадница трудбеника на пољу народне просвете постоји још дуго и напредује на дику и корист народа српскога. И.

Р А З Н О.

Дарови школама и учитељима. Његово високопреосвештенство г. Мирон Николић епископ Пакрачки, као што је сваке, тако је и ове године осим Листа Школског, који прима, изволио претплату послати на „Школски Лист“ за 1896. годину за школе у Сухомлаки и Капелни, у пакрачкој, и за школу у Липову у будимској дијецези. На којим даровима уредништво у име дотичних обдарених школа, преосвештеном овом добротвору школском јавно благодари. — По завештању покојног архимандрита Стевана Михаловића из закладе „Школскога Листа“ примљено је 9 фр. за које се шаље „Школски Лист“ на дар српским вероисповедним школама у Јасеновцу на Сави и у Костајници, и српској комуналној школи у Плашком у епархији горњокарловачкој, и српским вероисповедним школама у Бати, Ланчугу и Вемени у епархији будимској.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

У име божије, ступамо ево у 28. годину живота „Школскога Листа“.

Као и до сада тако и од сада „Школски Лист“ ће бити заступник интереса православне српске вероисповедне школе и српског учитељства и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опречи према светој православној вери и милој народности нашој.

„Школски Лист“ ће излазити један пут у месецу. Претплата му је на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 400 фор. годишње, као и г. г. богослови и приправници добијају „Школски Лист“ у пола цене т. ј. за 75 нов. — За Црну Гору претплата је на годину 1 фор. а. вр. а за Србију 4 динара у српском, или два форинта у аустријском новцу.

Све сл. црквене општине и господу учитеље који нам за прошле године дугују озбиљно опомињемо, да нам према послатој им опомени дуг свој неизоставно намирити имају.

Ко скупи пет претплатника са целом, или 10 претплатника с половном претплатом, добијаће по 1 примерак на дар.

Ко не мисли лист држати нека нам овај број одмах вратити изволи. У Сомбору, месеца јануара 1896.

Уредништво и администрација „Школскога Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА и СИНА у Сомбору.